

บทที่ 2

นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

นวนิยายเป็นมันเท็งคติรูปแบบหนึ่งซึ่งแพร่หลายในประเทศไทยไม่ถึงศตวรรษ
กำเนิดของนวนิยายไทยมีขึ้นต่อนวนิยายแปล ส่วนนวนิยายแปลง และนวนิยายที่เป็น
ตัวของตัวเอง¹ กล่าวได้ว่านวนิยายเป็นมันเท็งคติซึ่งได้รับความนิยมจากผู้อ่าน นัก
ประพันธ์ไทยจึงได้ประพันธ์นวนิยายเพื่อสนองความต้องการของผู้อ่าน ในบรรดา
นวนิยายเหล่านั้น ส่วนหนึ่งเป็นนวนิยายเรีงรมย์ อีกส่วนหนึ่งเป็นนวนิยายที่ผู้ประพันธ์
มุ่งที่จะเสนอแนวคิดบางประการแก่ผู้อ่านซึ่งเรียกว่านวนิยายเรีงปัญญา² นวนิยายไทย
ตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. 2500 เท่าที่มีผู้ศึกษากันมากแล้วได้มีความเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา³ โดยเฉพาะนวนิยายเรีงปัญญา นักประพันธ์ที่ประพันธ์นวนิยาย
แนวนี้ได้เสนอแนวคิด ตลอดจนกลวิธีการประพันธ์ที่แปลกใหม่ เป็นผลให้นวนิยายก่อน

¹ ดู กำเนิดนวนิยายไทยเพิ่มเติมได้จาก ตรีศิลา บุญขจร, นวนิยายไทยใน
รอบทศวรรษ : ข้อสังเกตบางประการ (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 1-6.

² คำว่า "เรีงรมย์" และ "เรีงปัญญา" ใช้ตามการแบ่งประเภทนวนิยายของ
ตรีศิลา บุญขจร ดู ตรีศิลา บุญขจร, นวนิยายกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : บางกอก-
การพิมพ์, 2523), หน้า 454.

³ ผู้ที่ศึกษานวนิยายไทยตั้งแต่เริ่มแรกจนถึง พ.ศ. 2500 ได้แก่ สุพรรณิ วราทร
และ ตรีศิลา บุญขจร โดย สุพรรณิ วราทร ศึกษานวนิยายไทยตั้งแต่เริ่มแรกจนถึง พ.ศ.
2475 ส่วน ตรีศิลา บุญขจร ศึกษานวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500 ดู
สุพรรณิ วราทร, ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย (พระนคร : มุลนิธิโครงการตำรา,
2519). และ ตรีศิลา บุญขจร, นวนิยายกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์,
2523).

พ.ศ. 2500 มีพัฒนาการสืบเนื่องกันมา แต่การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2501 ก่อให้เกิดผลกระทบสะท้อนต่อพัฒนาการของนวนิยายไทย ใน บทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 โดยแบ่ง ประเด็นการศึกษาเป็น 2 ประเด็นได้แก่ สภาพทั่วไปของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 และลักษณะของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

สภาพทั่วไปของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

สภาพทั่วไปของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 สามารถวิเคราะห์ ได้ 3 ประการดังนี้

- ก. วงวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506
- ข. นิตยสารและนวนิยายที่ตีพิมพ์ในนิตยสารระหว่าง พ.ศ. 2501-2506
- ค. นักประพันธ์นวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

ก. วงวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ช่วงเวลาก่อน พ.ศ. 2500 วงวรรณกรรมไทยได้รับอิทธิพลแนวความคิดศิลปะเพื่อชีวิตซึ่งหมายถึงความคิดที่ว่า ศิลปะกับชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์กัน ศิลปะเป็นผลสะท้อนของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นศิลปะที่มีคุณค่าย่อมให้ประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ในการสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีกว่า¹ อิทธิพลดังกล่าวส่งผลให้นักประพันธ์ในช่วงนี้ประพันธ์นวนิยาย เรื่องสั้น และบทร้อยกรองที่มีเนื้อหาสะท้อนสภาพสังคม ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในสมัยนั้นเป็นจำนวนมาก²

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระทำการรัฐประหารครั้งแรก แต่การรัฐประหารครั้งนั้นมิได้ส่งผลกระทบสะท้อนต่อวงวรรณกรรม แต่อย่างใด หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ยังคงตีพิมพ์ผลงานเผยแพร่ต่อไปอย่างปกติ นักประพันธ์สามารถเสนอผลงานประพันธ์ในแนวสะท้อนสังคมต่อเนื่องกับยุคที่ผ่านมาได้

¹ โอิทาร์ (นามแฝง), "บันทึกชมรมนักประพันธ์" สยามสมัย, 2494
อ้างอิงจาก ทวีศิลป์ บุญขจร, นวนิยายกับสังคมไทย..., หน้า 438.

² ทรายเป็นละเอียดในภาคผนวก.

ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการค้านวนิยาย เรื่องสั้น หรือบทร้อยกรอง¹

วงการวิจารณ์ในช่วงปี 2500 มีการตื่นตัวกันอย่างกว้างขวาง นิตยสาร สายธาร* อันเป็นนิตยสารทางวรรณกรรมวิจารณ์ที่สำคัญเล่มหนึ่งก็เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว โดยได้ตีพิมพ์บทความทางด้านวรรณกรรมวิจารณ์ที่มีคุณค่าหลายชนิด นอกจากนั้น นิตยสาร ปิยมิตร ก็เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนทัศนะในการวิพากษ์วิจารณ์ที่สำคัญอีกเล่มหนึ่ง ประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมในช่วงนั้นได้แก่เรื่องความแตกต่างระหว่างศิลปะและอนาจาร² ที่สำคัญก็คือบรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมมิได้จำกัดวงแคบเพียงในหมู่นักวิจารณ์เท่านั้น (เช่น บรรจง บรรจงเศกศิลป์, นายผี, และ ทีปกร) แต่นักอ่านโดยทั่วไปก็ร่วมเสนอทัศนะวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมผ่านทางจดหมายถึงบรรณาธิการ³ และเสนอแนะให้มีการตรวจสอบวรรณกรรมที่มีเนื้อหาอนาจารทำลายศีลธรรมอันดีงามของประชาชนด้วย

เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตรัฐประหารครั้งที่สอง จุดมุ่งหมายในการรัฐประหารก็เพื่อต้องการระงับสถานการณ์วุ่นวายในบ้านเมืองอันเนื่องมาจากการให้บุคคลหลายฝ่าย หลายความคิดเข้ามามีส่วนกำหนดนโยบาย

¹ คุรายละเอียคในภาคผนวก.

* นิตยสาร สายธาร นี้ ทองเทิม เสมรสุต เป็นเจ้าของ เชาว์น พงศ์พิชิต เป็นบรรณาธิการ ฉบับแรกออกเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2501 บรรณาธิการแถลงถึงจุดมุ่งหมายในการทำนิตยสารเล่มนี้ว่า เป็นการส่งเสริม ศึกษา และเผยแพร่มรดกทางศิลปะ วรรณคดีประจำชาติ ส่งเสริมนักประพันธ์ใหม่ ๆ ตลอดจนสนับสนุนงานแปลและถ่ายทอดศิลปะวรรณคดีของชาติอื่น ผลงานที่ปรากฏในนิตยสาร สายธาร นั้น มีทั้งที่เป็นบทวิจารณ์ เรื่องสั้น บทกวี และเรื่องแปล ผู้ที่มีผลงานในสายธารมีทั้งนักวรรณคดีรุ่นอาวุโสได้แก่ เสฐียรโกเศศ จนกระทั่งถึงนักวิจารณ์รุ่นใหม่เช่น จิตร ภูมิศักดิ์.

² คุรายละเอียคในภาคผนวก.

³ คุรายละเอียคในภาคผนวก.

ของประเทศ¹ การรัฐประหารในครั้งนั้นทำให้บรรยากาศในวงวรรณกรรมที่กำลังมีที่ทำ
 ว่าจะพัฒนาขึ้นกลับต้องหยุดชะงักลง คณะรัฐประหารสั่งปิดนิตยสาร สายธาร และนิตยสาร
ปียมิตร ซึ่งเคยเป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวรรณกรรม นอกจากนี้
 ยังมีการกวาดล้างจับกุมนักประพันธ์ที่เคยสร้างผลงานวรรณกรรมในแนวสังคมนิยมก่อน เช่น
 อิศรา อมันตกุล, จิตร ภูมิศักดิ์, บรรจง บรรจเจตศิลป์, กุหลาบ สายประดิษฐ์ และ
 นายผี* เป็นต้น ผลกระทบที่วงวรรณกรรมได้รับจากการรัฐประหารอีกประการหนึ่งก็คือ
 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ซึ่งประกาศใช้หลังการรัฐประหารได้ระบุข้อความต่าง ๆ
 ซึ่งมีผล "ในการปรามนักเขียนโดยเฉพาะในด้านการปลุกฝังความสำนึกในการ เช่น เซอร์
 ตัวเองอย่างรักกุม"² นักประพันธ์ที่เคยเขียนวรรณกรรมวิพากษ์วิจารณ์สังคมจึงยุติงาน
 เขียนหรือเปลี่ยนแปลงแนวการเขียนเป็นอย่างอื่น เช่น ลาวคำหอม และ เสนีย์ เสาวพงศ์
 ยุติงานเขียนชั่วคราว และหันไปยึดอาชีพอื่น แม้เสนีย์ เสาวพงศ์ จะมีผลงานนวนิยายใน
 ระยะเวลาหลัง ๆ ของช่วงนี้บ้าง แต่ก็มิได้มีเนื้อหาสะท้อนสังคมและการเมืองเหมือนเมื่อครั้ง
 อดีต การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำให้กระแสความคิดศิลปะเพื่อชีวิต
 และศิลปะเพื่อประชาชนหยุดชะงักลง

ด้วยเหตุนี้บรรยากาศในวงวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 จึงค่อนข้าง
 ชับเซา แม้จะมีสมาคมภาษาและหนังสือ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมวรรณกรรม
 แต่ผลงานของสมาคมที่ปรากฏเป็นไปในรูปของการตีพิมพ์หนังสือ (เช่น วรรณคดีและ
วรรณคดีวิจารณ์ ของ ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ คดีชาวบ้าน ของ กุหลาบ มลลิกะมาส)
 ไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือก่อให้เกิดบรรยากาศในการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรม
 อย่างไรก็ตาม มีผู้พยายามที่จะส่งเสริมบรรยากาศทางวรรณกรรมในช่วงดังกล่าวบ้าง

¹ คุรายละเอียคในภาคผนวก.

* อิศรา อมันตกุล, จิตร ภูมิศักดิ์, บรรจง บรรจเจตศิลป์ ถูกจับกุมคุมขัง
 กุหลาบ สายประดิษฐ์ ขอลี้ภัยการเมืองอยู่ในประเทศจีน ส่วนนายผีหายสาบสูญไปจาก
 วงวรรณกรรม.

² ส.ศิริรักษ์ (รวบรวม), ปัญญาชนสยาม (กรุงเทพฯ : พี.พี., 2521), หน้า 134.

เช่น การออกนิตยสาร ขวัญใจ ซึ่งมี เซาว์น ภูเจริญยศ เป็นบรรณาธิการ¹ นิตยสาร ขวัญใจ เป็นนิตยสารรายเดือนที่เสนอเรื่องราวทางวรรณกรรมและวรรณกรรมวิจารณ์ เช่นเดียวกับนิตยสาร สายธาร แต่ไม่นานก็ต้องเลิกกิจการไป นอกจากนิตยสาร บางฉบับก็พยายามที่จะสร้างบรรยากาศทางวรรณกรรม โดยจัดประกวดเรื่องสั้น² เพื่อ สนับสนุนและสร้างนักประพันธ์ใหม่ ๆ ขึ้นมา โดยให้โลโก้หรือของรางวัลสำหรับผู้ชนะ การประกวด

ความพยายามเสริมสร้างบรรยากาศทางวรรณกรรมอีกลักษณะหนึ่งคือ การ จัดรายการวงวรรณกรรมซึ่งเป็นการสัมภาษณ์นักประพันธ์นวนิยายทางโทรทัศน์* แต่ ลักษณะเนื้อหาของการสัมภาษณ์เป็นไปในแง่ของการยกย่อง ชมเชยความสามารถและ พรสวรรค์ของนักประพันธ์เหล่านั้นต่อสาธารณชน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบทำให้มีผู้สนใจที่จะ เป็นนักประพันธ์เพื่อความมีชื่อเสียง แต่ไม่มีผลในการสร้างผลงานทางวรรณกรรมที่มี คุณภาพเท่าใดนัก

การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 มี น้อยมากเท่าที่พบได้แก่คอลัมน์ "หนังสือ" ของ ประจิต วราภรณ์ ในนิตยสาร ไท-สลับคำ และคอลัมน์ "หนังสือ" ของหนอนหนังสือ** ในนิตยสารสยามสมัย แต่ความคิดเห็น

¹ ออกจากเชิงอรธในบทกล่าวนำ รวมเรื่องสั้นชุดคำขานรับ ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี คุ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, คำขานรับ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิฆเนศ, 2519), หน้า 15.

² ทุกรายละเอียดในภาคผนวก.

* รายการวงวรรณกรรมเป็นการสัมภาษณ์นักประพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ผู้จัดรายการคือ ประภาศ วัชรภรณ์ เนื้อหาการสัมภาษณ์มักเป็นการถามถึงแรงบันดาลใจ ก่อนที่จะมาเป็นนักประพันธ์ ความสำเร็จในฐานะนักประพันธ์ และวิธีการสร้างงาน ประพันธ์ รายละเอียดเกี่ยวกับการสัมภาษณ์นักประพันธ์ ประภาศ วัชรภรณ์ ซึ่งเป็นผู้จัด รายการได้บันทึกไว้ใน นักประพันธ์ 40 นามปากกา คุ ประภาศ วัชรภรณ์, นักประพันธ์ 40 นามปากกา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505).

** นามปากกาของ มาลัย ชูพินิจ ใช้ในการเขียนบทวิจารณ์วรรณกรรม.

เกี่ยวกับวรรณกรรมในคอลัมน์ทั้งสองไม่มีผลต่อวงวรรณกรรมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 เพราะคอลัมน์ "หนังสือ" ของ ประจิต วราภรณ์ เป็นเพียงบทแนะนำหนังสือ ส่วนคอลัมน์ "หนังสือ" ของหนอนหนังสือ เป็นความพยายามให้ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยอย่างกว้าง ๆ¹

ความพยายามที่จะส่งเสริมบรรยากาศวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 จึงเป็นไปในแนวทางที่จะสร้างนักประพันธ์ใหม่ ๆ มากกว่าการเสนอข้อคิดหรือแนวทางการเขียนดังเช่นที่ชมรมนักประพันธ์* เคยทำมาแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2493 นอกจากนั้นในส่วนของนักประพันธ์ก็ได้มีการรวมตัวเพื่อแสวงหาแนวทางการเขียนใหม่ ๆ แต่อย่างใด การรวมตัวของนักประพันธ์ที่พอมืออยู่บ้างในยุคนั้นได้แก่ ชมรมวรรณศิลป์ ความมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งได้สร้างผลงานกลอนที่มีลีลาอ่อนหวาน มีเนื้อหาระบายความรู้สึกส่วนตัวและความซาบซึ้งธรรมชาติ

กล่าวได้ว่าการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ทำให้วงวรรณกรรมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนหน้านี้ เพราะนักประพันธ์ซึ่งมีส่วนสร้างเสริมบรรยากาศทางวรรณกรรมก่อนหน้าการรัฐประหารถูกจับกุมนิยสารซึ่งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวรรณกรรมดั่งบังปิด นอกจากนั้นประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ยังมีผลในการควบคุมสิ่งพิมพ์ให้ดำเนินไปในกรอบที่รัฐบาลต้องการ วงวรรณกรรมจึงตกอยู่ในสภาพซบเซา นักประพันธ์ นักวิจารณ์ ไม่อาจรวมตัวกันได้เหมือนยุคก่อน แม้จะมีความพยายามที่จะเสริมสร้างบรรยากาศทางวรรณกรรมให้แจ่มใสขึ้น แต่ก็ไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าใดนัก

¹ ศึกษาคณวาทเพิ่มเติม.

* ชมรมนักประพันธ์ เป็นการรวมตัวของนักประพันธ์ โดยการสนับสนุนของ อารีย์ สีวีระ ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ในเครือไทยพาณิชย์การ เมื่อ พ.ศ. 2493 ชมรมนักประพันธ์เคยนำหัวข้อ "ศิลปะเพื่อชีวิต" มาถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระแสความคิด "ศิลปะเพื่อชีวิต" เข้ามามีอิทธิพลในวงวรรณกรรมไทย.

ข. นิตยสารและนวนิยายที่ตีพิมพ์ในนิตยสารระหว่าง พ.ศ. 2501-2506
 ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 แม้จะได้รับผลกระทบจากการรัฐประหารของ
 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อตุลาคม พ.ศ. 2501 ช่วงเวลาดังกล่าวนี้กลับมีนวนิยายทวี
 ปริมาณขึ้นอย่างมากมาย เกิดนักประพันธ์นามปากกาใหม่ ๆ จำนวนมาก แม้นิตยสารอัน
 เป็นสนามของนวนิยายจะมีได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการ
 ควบคุมการเกิดของสิ่งพิมพ์ทุกชนิด¹ (มีนิตยสาร กรุณี* เพียงฉบับเดียวที่เกิดขึ้นในช่วง
 เวลาดังกล่าว) อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการของนิตยสารแต่ละฉบับมีแนวโน้มที่จะเพิ่ม
 คอลัมน์นวนิยายประจำฉบับให้มากขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น ลดบทความวิพากษ์วิจารณ์
 ลงคมลงและเพิ่มนวนิยายเข้าไปแทนที่ เพิ่มจำนวนเรื่องในแต่ละฉบับให้มากขึ้น ในช่วง
 นี้มีนิตยสาร กรุณี² ซึ่งตีพิมพ์เฉพาะนวนิยาย

นิตยสารที่ตีพิมพ์นวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 เท่าที่ผู้วิจัยสำรวจพบ
 ในหอสมุดแห่งชาติมี 18 ชื่อได้แก่ ปิยมิตร สยามสมัย ไท-สัปคาน์ สยามรัฐสัปคาน์
แลนสุข แม่บ้านการเรือน สตรีสาร แม่ศรีเรือน นฤศิลป์ จ.ส.ช.จริยศาสตร์
เริงรมย์ สกุลไทย บางกอก เพลินจิตต์ กุสสุรี สี่รสายสัปคาน์ เคลิเมล์วันจันทร์ ปิยมิตรสุภาพ
สตรี กรุณี³

นิตยสารเหล่านี้ตีพิมพ์นวนิยายของนักประพันธ์หลายนามปากกา ซึ่งผู้วิจัยจะ
 ได้หยิบยกเป็นตัวอย่างแต่พอสังเขปได้แก่ นวนิยายของ ก.สุรางคนางค์, วรรณศิริ,

¹ชวลิต ปัญญาอักษร, "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17" วารสารสังคมศาสตร์-
 ปริทัศน์ (มิถุนายน-สิงหาคม 2510), หน้า 91.

* หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดทำบรรณานุกรมวารสารและหนังสือพิมพ์
 ในประเทศไทยซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2478-2514 และระบุว่าปีที่ออกนิตยสาร กรุณี
 คือ พ.ศ. 2504.

² ทรายละเอียคในภาคผนวก.

³ คุณลักษณะนิตยสารที่ตีพิมพ์นวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ได้ใน
 ภาคผนวก.

ดวงดาว, ช่อม ัญญพรรค์, ลันต์ เทวรักษ์, อรวรรณ, กฤษณา อโศกสิน, สีฟ้า, พนมเทียน, กาญจนา นาคนันท์, ก.ศยามานนท์, สุภาว เทวกุลฯ, มุขymas, มจรส, ชวงส์ ฉายะจินดา, ภารตี ภูษิต, กริช กำจาย, ไกรศรี กุลวรางค์, อติชาติ, กร้าว ทินกร, กิ่งฟ้า สโรชิน, เคื่อนนอย วิชชุกา, น.นราชิต, บงกชกร, สุข หฤทัย, วีรพร, เรียว ศรีสวัสดิ์ ฯลฯ

ค. นักประพันธ์นวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 นักประพันธ์นวนิยาย ในช่วง พ.ศ. 2501-2506 ส่วนหนึ่งเป็นนักประพันธ์ที่มีผลงานมาก่อนหน้านี้ และไม่ได้ รับผิดชอบจากการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2501 ได้แก่ ก.สร้างคนางค์, วรณสิริ, ดวงดาว, ช่อม ัญญพรรค์, ลันต์ เทวรักษ์, อรวรรณ, อุดลย์ ราชวังอินทร์ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นนักประพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ นักประพันธ์กลุ่มนี้บางคนเริ่มงานเขียนประปราย ตามนิตยสารต่าง ๆ มาก่อนหน้า พ.ศ. 2500 เล็กน้อย เช่น กฤษณา อโศกสิน, สีฟ้า, พนมเทียน, กาญจนา นาคนันท์, ก.ศยามานนท์, สุภาว เทวกุลฯ เป็นต้น ส่วนนัก- ประพันธ์ที่เพิ่งจะเริ่มมีผลงานเป็นที่รู้จักหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2501 ได้แก่ มุขymas, ชวงส์ ฉายะจินดา, โรสลาเรน, มจรส, นราวดี, นาถฤดี, นทีทม, กมลนารีย์, มบุญเหลือ, แกมกาญจน์ สุภววรรณ, สุภา นครานุกฤษ, อุปถัมภ์ กองแก้ว, รงค์ วงษ์สวรรค์, เสก คุสิต, อ้อย อัจฉริยกร เป็นต้น และนักประพันธ์อีกมากมายหลายนามปากกาซึ่งไม่ เป็นที่รู้จักกันในยุคหลัง เช่น กริช กำจาย, ไกรศรี, กุลวรางค์, อติชาติ, กร้าว ทินกร, เคื่อนนอย วิชชุกา, มุขยารี महाกานน, รุจี, สุประภา, มาลิสสา สุภวัลย์, เมศรี สราวุช, ไกรศรี ปรากฏ, ก.กุสมรัตน์ เป็นต้น นามปากกาเหล่านี้บางนามปากกาปรากฏผลงาน เพียงเรื่องเดียว

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวงการนักประพันธ์นวนิยายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2501 คือ การที่นักประพันธ์หน้าใหม่ซึ่งเพิ่งจะก้าวสู่เวทีการประพันธ์ เริ่มประสม ความสำเร็จมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วง 5 ปีนี้ นักประพันธ์หน้าใหม่บางคนมีผลงานนวนิยาย มากกว่า 5 เรื่อง ได้แก่ มุขymas, ชวงส์ ฉายะจินดา, มจรส, กฤษณา อโศกสิน, นาถฤดี, นทีทม, สุภา อธิพิพร นักประพันธ์หลายคนมีผลงานต่อเนื่องและมีพัฒนาการด้าน การเขียนนวนิยายจนกลายเป็นนักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงในยุคต่อ ๆ มา ได้แก่ กฤษณา อโศกสิน, สีฟ้า, โรสลาเรน, กาญจนา นาคนันท์, สุภาว เทวกุลฯ, มจรส, มุขymas เป็นต้น

ในขณะที่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคสุดท้ายของนักประพันธ์นวนิยายรุ่นเก่า ก่อนที่จะเลิกงานเขียนนวนิยายในยุคต่อมาด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน

สภาพทั่วไปของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 สรุปได้ว่ามีการขยายตัวค่านิยมอย่างมาก นิตยสารต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะตีพิมพ์นวนิยายมากขึ้น และเกิดนักประพันธ์นามปากกาใหม่ ๆ หลายนามปากกา ทั้งนี้เนื่องจากบรรยากาศวรรณกรรมในขณะนั้นเป็นบรรยากาศของการสร้างและสนับสนุนนักประพันธ์ใหม่ ๆ โดยการให้สิ่งจูงใจหลายประการ แต่อย่างไรก็ตาม บรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมกลับอยู่ในสภาพซบเซา นักประพันธ์ขาดการรวมกลุ่มเพื่อกำหนดแนวทางการเขียน นักวิจารณ์และนักอ่านทั่วไปมิได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณกรรมดังเช่นยุคก่อนหน้า เพราะผลจากการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2501 นวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 จึงขาดการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่าน ทำให้นวนิยายเหล่านี้มีแนวโน้มไปทางเรื่องเรีงรมย์เป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาต่อไป อนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้นวนิยายที่ได้รับการตีพิมพ์รวมเล่มเป็นตัวแทนของนวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 เนื่องจากนวนิยายรวมเล่มดังกล่าวเป็นเรื่องเด่นและอยู่ในความนิยมของผู้อ่าน¹

¹ข้อมูลนี้มาจากรายการสนทนาทางวิชาการเรื่อง "แนวโน้มของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน...ความเป็นจริง" โดย ปิยะ ทวีวัฒนสาร แห่งสำนักพิมพ์รวมสาส์น ได้เปิดเผยว่า

ก่อนการพิจารณาเลือกตีพิมพ์นวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทางสำนักพิมพ์รวมสาส์น จะสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับงานชิ้นนั้น ๆ ใหม่มากที่สุด หลักการพื้นฐานชั้นแรกก็คือ นวนิยายเรื่องนั้น ๆ จะต้องได้รับการตีพิมพ์ลงนิตยสารมาก่อน เพราะนิตยสารเป็นคานาสารวจอย่างกว้าง ๆ ในระยะแรก จากนั้นบริษัทก็จะมีพนักงานคอยติดตามอ่านนวนิยายทุกเรื่องตามนิตยสารต่าง ๆ และพนักงานจะเสนอความเห็นขึ้นมาวางขุนใครคนใดคนหนึ่ง ขณะเดียวกันก็จะคอยสอบถามความเห็นและคำแนะนำของกลุ่มคนผู้อุปถัมภ์ของร้าน หรือกลุ่มผู้อ่านทั่วไปที่เข้ามาในร้าน ข้อมูลที่ได้จะสามารถทำให้ผู้บริหารสามารถประเมินและตัดสินใจได้ว่าจะตีพิมพ์งานของใคร

ดู สันติ นามธรรม (รายงาน), "พุดคุยความในใจของสำนักพิมพ์" โลกหนังสือ 6 (ธันวาคม 2525), หน้า 12.

ลักษณะนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

ดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่านวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 มีการขยายตัวด้านปริมาณ แต่ในด้านคุณภาพขาดการตรวจสอบ ทำให้นวนิยายไทยในช่วงดังกล่าวมีแนวโน้มเป็นเรื่องเรีงรมย์ ซึ่งผู้ประพันธ์มีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงต่อผู้อ่าน ในประเด็นที่สองนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะนวนิยายระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 โดยแยกตามแนวเนื้อหาและโครงเรื่องเป็นสำคัญเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นก่อนที่จะวิเคราะห์แนวคิดในบทต่อไป

นวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 สามารถจำแนกได้เป็น 5 แนวคือ

- ก. นวนิยายแนวรัก
- ข. นวนิยายแนวต่อสู้โลกใบน
- ค. นวนิยายแนวชีวิตครอบครัว
- ง. นวนิยายแนวสะท้อนสังคม
- จ. นวนิยายแนวสยองขวัญ

ก. นวนิยายแนวรัก นวนิยายแนวรักหมายถึง นวนิยายที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ระหว่างหนุ่มสาว นวนิยายแนวนี้เป็นแนวโน้มส่วนใหญ่ของนวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 นักประพันธ์นวนิยายแนวรักเกือบทั้งหมดเป็นนักประพันธ์หญิงซึ่งเริ่มขึ้นการประพันธ์นวนิยายหลัง พ.ศ. 2500 หรือก่อนหน้า พ.ศ. 2500 เล็กน้อย ได้แก่ บุญยมาศ, ชวงส์ ฉายะจินดา, กฤษณา อโศกสิน, มธุรส, สุภาวดี เทวกุลฯ, ส.ศุภทาทา, แซ่ไซ เทวิล, นาถฤดี, นทีหม, นราวดี, ก.ศยามานนท์, อุบลัมภ์ กองแก้ว, โรสลาเรน, หลิงนันทาวดี มีบางส่วนที่เป็นนักประพันธ์หญิงรุ่นอาวุโสซึ่งเคยมีผลงานนวนิยายหลัง พ.ศ. 2475 เล็กน้อยได้แก่ ก.สุรางคนางค์, ดวงดาว, วรรณสิริ และ อ.ไชยวรศิลป์ นักประพันธ์ชายซึ่งผลงานนวนิยายแนวรักเท่าที่สำรวจได้มีเพียง 2 คน ได้แก่ พนมเทียน และ สันต์ เทวรักษ์

นวนิยายแนวนี้คงได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก นวนิยายหลายเรื่อง
ที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากจะเป็นที่นิยมกันในหมู่นักอ่าน ยังได้ถูกนำมา
สร้างเป็นละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ตลอดจนภาพยนตร์หลายครั้ง โดยเฉพาะนวนิยาย
ของ บุษยมาส เช่นเรื่อง สลักจิต, ในมานเมฆ นวนิยายของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา
เช่นเรื่อง จำเลยรัก, สุดสายป่าน เป็นต้น ความสำเร็จในโลกของการประพันธ์
ทำให้นักประพันธ์หลายคนมีชื่อเสียงโด่งดัง บางคนลาออกจากราชการหรืองานประจำ
อย่างอื่น หันมาเขียนเป็นอาชีพหลัก เพราะสามารถทำเงินให้อย่างมากมาย
เช่น บุษยมาส** ชูวงศ์ ฉายะจินดา*** กฤษณา อโศกสิน+ สุภาว เทวกุล+
เป็นต้น

* ตัวอย่างเช่น สลักจิต ของ บุษยมาส เป็นนวนิยายที่ขายดีที่สุดในรอบต้นปี
พ.ศ. 2504 กล่าวคือ ตีพิมพ์ถึง 2 ครั้งในเวลา 1 ปี และบุษยมาสกลายเป็น
นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงขึ้นมาทันที ดู ประกาศ รัชราภรณ์, นักประพันธ์ 40 นามปากกา
(พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505), หน้า 431.

** บุษยมาส เคยเป็นครูอนุบาล 2 ปี เจ้าหน้าที่องค์การรัฐ 5 ปี และลาออก
มาเขียนอาชีพนักประพันธ์เพียงอย่างเดียว ดู ประกาศ รัชราภรณ์, เรื่องเค็ม, หน้า 483.

*** ชูวงศ์ ฉายะจินดา เคยเป็นครูมาก่อน และลาออกมามีอาชีพนักประพันธ์
เพียงอย่างเดียว เมื่อ พ.ศ. 2503 ดู กรมศิลป์ากร, ประวัตินักเขียนไทย เล่ม 1
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 66.

+ กฤษณา อโศกสิน เคยรับราชการตำแหน่งบรรณาธิการที่ห้องสมุดกรมประมง
กระทรวงเกษตร ต่อมาลาออกและมีอาชีพนักประพันธ์ ดู กรมศิลป์ากร, เรื่องเค็ม,
หน้า 11.

++ สุภาว เทวกุล เคยเป็นครูมาก่อน และลาออกมามีอาชีพนักประพันธ์
เพียงอย่างเดียว ดู ประกาศ รัชราภรณ์, เรื่องเค็ม, หน้า 433.

เนื้อหาของนวนิยายแนวรักทุกเรื่องจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นเรื่องราวความรักระหว่างหนุ่มสาวที่ประสบอุปสรรคทำให้หนุ่มสาวคู่นั้นไม่อาจครองคู่อยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น อุปสรรคที่คู่รักประสบมักมีอยู่ 2 ประการได้แก่ อุปสรรคความรักอันเนื่องมาจากบุคคลที่สามเข้าชกขวางพิ้วพันหรือเกี่ยวข้องกับความรักนั้น และอุปสรรคความรักอันเนื่องมาจากคู่รักไม่เข้าใจกันเอง เนื้อหานวนิยายแนวรักที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะของอุปสรรคที่ชกขวางความรักคือ นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากบุคคลที่สาม และนวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากความไม่เข้าใจกัน

1. นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากบุคคลที่สาม นวนิยายรักที่เผชิญอุปสรรคจากบุคคลที่สามนี้ผู้ประพันธ์จะสร้างตัวละครขึ้นมา 3 ฝ่ายได้แก่ พระเอก นางเอก และตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความรักระหว่างพระเอกและนางเอกไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น บุคคลที่สามนั้นอาจเป็นนางริษยา ญาติของพระเอกหรือนางเอก หรืออาจเป็นบุคคลผู้มีใจรักพระเอกหรือนางเอก นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากบุคคลที่สามจึงสามารถจำแนกได้เป็นลักษณะย่อยได้ 3 ลักษณะได้แก่ นวนิยายรักริษยา นวนิยายรักที่เผชิญอุปสรรคจากญาติ และนวนิยายรักสามเส้า

ก) นวนิยายรักริษยา นวนิยายรักริษยา เป็นนวนิยายที่ว่าด้วยเรื่องราวความรักระหว่างชายหนึ่งหญิงสอง หรือชายสองหญิงหนึ่ง โดยชายหญิงคู่หนึ่งมีความรักและความปรารถนาจะครองคู่อยู่ร่วมกัน แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีหญิงหรือชายอีกคนหนึ่งซึ่งมีเจตนาร้าย ไม่ต้องการให้ชีวิตคู่ของคนทั้งสองประสบความสำเร็จสมหวัง จึงดำเนินวิธีการที่จะทำให้คู่รักเกิดความแตกแยกเพื่อตนเองจะได้ช่วงชิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคู่นั้นมาเป็นของตน

นวนิยายแนวรักริษยานี้ปรากฏเป็นจำนวนมาก ที่เด่น ๆ ได้แก่ สลักจิต ในอ้อมอก-สวรรค์ มัตติกา ในม่านเมฆ ของบุษยามาส เปลี่ยนชีวิต ตำรับรัก ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา เพชรในเรือนใจ ของมธุรส เกล็ดคนที ของนทีหม สุดขอบฟ้า ม่านมลทิน ของสุภา อิทธิพร เป็นที่หวังคั่งดวงดาว ของ ก.ศยามานนท์ แก้วตาพี่ ของ นิตยา นาฏยะสุนทร หยาดชล ของนาถฤดี ฉัตรฤดี ของ สาเรศ ศิระมณีส คิ่งเคื่อนคับ ชื่นมนัส ของกมลนารีย์ เป็นต้น

วิธีการประพันธ์นั้นมักจะเน้นความสำคัญของนางเอก นางเอกจึงเป็นตัวละครเด่นของเรื่อง ในการตั้งชื่อนวนิยายแนวนี้จึงนิยมใช้ชื่อนางเอกเป็นชื่อเรื่อง เช่น สลักจิต มัตติกา เกล็ดคนที หยาดชล ฉัตรฤดี ชื่นมนัส ส่วนตัวละครฝ่ายปฏิปักษ์ก็นิยมให้เป็นนางริษยา ความนิยมในการวางโครงเรื่องนั้นมี 3 ขั้นตอนด้วยกัน

ขั้นตอนแรกกล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระเอกนางเอกพบกัน ขั้นตอนที่สอง ตัวละครซึ่งเป็นนางอิจฉาเข้ามาชักชวนความรัก ขั้นตอนที่สามอุปสรรคความรักคลี่คลาย และความรักสามารถลงเอยได้อย่างมีความสุข ส่วนในแต่ละขั้นตอนในแต่ละเรื่องนั้น นักประพันธ์ก็ได้สอดแทรกเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามา และแตกต่างกันไปบ้างตามความคิดและจินตนาการของนักประพันธ์แต่ละคน

ขั้นตอนที่หนึ่ง : พระเอกนางเอกพบกัน ขั้นตอนแรกนี้นักประพันธ์จะสร้างเหตุการณ์ขึ้นเพื่อให้พระเอกและนางเอกพบกัน ใช้ชีวิตสัมพันธ์กันก่อนจะนำเรื่องไปสู่ความขัดแย้ง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นขั้นตอนของการเปิดเรื่องได้ นักประพันธ์สร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นำไปให้พระเอกและนางเอกพบกันด้วยลักษณะต่าง ๆ เช่น

ลักษณะแรก พระเอกนางเอก มีความสัมพันธ์กันโดยข้อตกลงหรือพันธกรรมของบรรพบุรุษที่ทั้งคู่จะต้องแต่งงานกัน หรือพระเอกจะต้องให้การอุปถัมภ์นางเอกจนกว่านางเอกจะสามารถช่วยตัวเองได้ มิฉะนั้นพระเอกจะไม่ได้รับมรดกที่ระบุไว้ในพันธกรรม เช่น ในม่านเมฆ ของ มุขยมาศ เพชรในเรือนใจ ของ มธุรส เลื่อนชีวิต ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา เป็นต้น

ลักษณะที่สอง นางเอกอยู่ในสภาพที่ยากไร้จำเป็นต้องพึ่งพาพระเอกหรือญาติพี่น้องของพระเอก ทำให้วิถีชีวิตของคนทั้งสองต้องเข้ามามีส่วนร่วมสัมพันธ์กัน เช่น คังเคื่อนคัม ของ กมลสนารีย์ นางเอกกำพร้าบิดามารดา ถูกแม่เลี้ยงฉ้อโกงสมบัติจึงต้องรับจ้างสอนหนังสือให้บุตรชายและบุตรสาวของพระเอกซึ่งเป็นพ่อหม้าย อาญาสวรรค์ ของ มุขยมาศ นางเอกกำพร้าบิดามารดา ต้องรับจ้างเป็นลูกคนแคบผู้ซื่อสัตย์ของพระเอก รักประคับชิวิน ของ นทีทม นางเอกเป็นพนักงานในบริษัทซึ่งพระเอกเป็นเจ้าของ ฉัตรฤดี ของ สราเรศ ศิระมนัส นางเอกเป็นเด็กสาวกำพร้าได้รับอุปการะจากพระเอก หรือ ในอ้อมอกสวรรค์ ของ มุขยมาศ นางเอกก็เป็นเด็กสาวกำพร้าและได้รับการอุปการะจากมารดาของพระเอก วิถีชีวิตของคนทั้งสองจึงเกี่ยวข้องกัน

ลักษณะที่สาม นางเอกหรือพระเอกเป็นฝ่ายช่วยชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งให้รอดพ้นจากความตาย ทั้งคู่จึงได้รู้จักกัน เช่น แก้วท้าว ของ นิตยา นาฏยະสุนทร พระเอก

โคช่วยชีวิตนางเอกจากความพยายามที่จะฆ่าตัวตาย เนื่องมาจากความผิดหวังในความรัก ครั้งแรกกับชายอื่น สุขขอบฟ้า ของ สุภา อิทธิพร นางเอกเป็นผู้ช่วยชีวิตพระเอกจากการจมน้ำตาย เป็นต้น

ลักษณะที่ดี นางเอกและพระเอกพบกันโดยบังเอิญ เช่น ไข่มุกสีชมพู ของ ก.ศยามานนท์ นางเอกขับรถเฉี่ยวกับรถของพระเอกจึงได้รู้จักกัน เช่นเดียวกับ มัตติกา ของ มุขยมมาส พระเอกขับรถเฉี่ยวนางเอกซึ่งกำลังจ่ายตลาด หรือใน เกล็ดคนที ของ นันทิทม นางเอกวิ่งชนพระเอกจนหล่นล้มด้วยความซุกซน เป็นต้น

ขั้นตอนที่สอง : ความรักมีอุปสรรค ขั้นตอนนี้เป็นการสร้างเหตุการณ์ให้มีบุคคลที่สามคือนางริษยาเข้ามาขัดขวางความรักระหว่างพระเอกและนางเอก ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เรื่องตื่นเต้นสนุกสนานชวนติดตาม วิธีการที่นางริษยาใช้ทำลายความรักระหว่างพระเอกและนางเอกมักจะมีลำดับขั้นตอนดังนี้คือ นางริษยาใช้ว่าจาคูหมิ่นนางเอกด้วยความอิจฉา ใช้วิธีการทำร้ายจิตใจของนางเอก ใช้วิธีการทำลายศักดิ์ศรี และสุดท้ายมักลงเอยด้วยความพยายามที่จะทำลายชีวิตของนางเอก

วิธีการใช้ว่าจาคูถูกหมิ่นนางเอกนั้น มีทั้งการปะทะกันต่อหน้า โดยนางเอกจะถูกนางริษยาคุกหมิ่นว่านางเอกค่าตัวมีสายเลือดไพร่ หรือนางริษยาอาจใช้วิธีการนินทาว่าร้ายนางเอกลับหลังด้วยการป้ายสีนางเอกเพื่อให้พระเอกชิงชังรังเกียจ เพื่อที่พระเอกจะได้หมดความรักในตัวนางเอก นอกจากนั้นในบางเรื่องอาจเพิ่มบทบาทของคนใช้ซึ่งแบ่งกันเป็นฝ่าย ๆ ฝ่ายนางเอกบ้าง นางริษยาบ้าง และคนใช้เหล่านั้นก็จะเป็นตัวแทนนางเอกและนางริษยา โต้เถียงกัน เช่น ใน ม่านเมฆ ใน อ้อมอกสวรรค์ ของ มุขยมมาส เป็นต้น

วิธีการทำร้ายจิตใจนางเอก เป็นการแสดงออกถึงความริษยาของนางริษยาที่มีต่อนางเอกอีกวิธีหนึ่ง โดยการที่นางริษยาจะทำลายสิ่งของที่นางเอกรักและหวงแหนต่อหน้าเพื่อให้นางเอกเจ็บปวดคันความรู้สึก เช่น ใน ม่านเมฆ ของ มุขยมมาส นางริษยาปล่อยสุนัขให้ไล่ขย้ำแมวของนางเอกกายอย่างโหดเหี้ยม หรือ เลี่ยนชีวิต ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา นางริษยาขี้คอกไม้ที่นางเอกเป็นผู้ปลูกและดูแลอย่างทะนุถนอม

วิธีการทำลายศักดิ์ศรี เป็นวิธีการที่นางริษยามักจะกระทำต่อจากการใช้ว่าจาคูหมิ่นและการทำร้ายจิตใจนางเอก ซึ่งวิธีการทั้งสองนี้จัดได้ว่าเป็นการแสดงความรักที่

ไม่รุนแรงนัก แต่วิธีการทำลายศักดิ์ศรีนางเอกเป็นการทำลายที่ค่อนข้างหนัก เพราะนาง
 วิชาญมุ่งให้นางเอกสูญเสียพรหมจารี เพื่อที่จะได้หมดศรัทธาต่ออกามีชีวิต และไม่คู่ควร
 กับพระเอกต่อไป นวนิยายหลายเรื่องนิยมให้นางวิชาญใช้วิธีนี้ทำลายนางเอกโดยการ
 จ้างวานโจรให้หลอกหลวงนางเอกไปข่มขืน แต่ทุกเรื่องนางเอกก็สามารถผ่านพ้นอันตราย
 มาได้อย่างหวุดหวิด บางเรื่องนางเอกมีความสามารถในชั้นเชิงการต่อสู้สามารถปกป้อง
 ตนเองได้ เช่น ชื่นชีวา นางเอกในเรื่อง ในอ้อมอกสวรรค์ หรือ เพราพิลาส ใน ไข่มุก-
 ลีชมพู ของ ก.ศยามานนท์ เป็นต้น บางเรื่องผู้ประพันธ์สร้างสถานการณ์ให้มีตัวละครอื่น
 เขามาช่วยเหลือนางเอกได้อย่างทันท่วงที ขณะที่ริมฝีปากของนักรายกำลังจะประทับกับริมฝีปาก
 ของนางเอก เช่น เพชรในเรือนใจ ของ มหุรต อาณาจักร ของ มุขยมาศ* เป็นต้น

วิธีการทำร้ายร่างกายนางเอกเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งนางวิชาญมุ่งหวังกำจัด
 นางเอกให้มีอันเป็นไปเพื่อที่นางเอกจะได้ไม่ต้องเป็นชวากหนามของความรักอีกต่อไป
 วิธีการกำจัดนางเอกนั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้น้ำกรดสาดหน้าเพื่อให้นางเอกหมดสิ้น
 ความสวยงาม เช่นใน มานมลทิน ของ สุภา อิทธิพร บัวสีน้ำเงิน ของ มหุรต บาง
 เรื่องนางวิชาญใช้ปืนยิงนางเอกด้วยความแค้น เช่น สลักจิต ของ มุขยมาศ ชื่นมนัส
 ของ กมลนารีย์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามนางวิชาญไม่อาจทำร้ายนางเอกได้เพราะมี
 บุคคลที่สามช่วยเหลือให้นางเอกรอดพ้นอันตราย

นอกจากนางวิชาญซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ความรักระหว่างพระเอก และ
 นางเอกลงเอยได้ด้วยดี ยังมีอุปสรรคจากตัวละครอื่น ๆ ซึ่งได้แก่อุปสรรคจากพระรอง
 หรือนางรอง ซึ่งเสริมให้ความไม่เข้าใจระหว่างพระเอกและนางเอกมีมากขึ้น ทั้งนี้
 เนื่องมาจากความใกล้ชิดระหว่างนางเอกกับพระรอง หรือพระเอกกับนางรอง ทำให้

* ตัวอย่าง เช่น ในเรื่อง อาณาจักร ของ มุขยมาศ เริงชัยซึ่งเป็นนักราย
 กำลังข่มขืนนางเอกซึ่งอยู่ในสภาพสลบไสล ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ว่า

เขาจึงขยับกายเข้าไปใกล้เค็กสุวาทันตอนสิ้นสติ พร้อมกับค่อย ๆ โนม้ใบหน้าของ
 เขาสูงไปใกล้ใบหน้าของเธอ แต่ก่อนที่ริมฝีปากของเขาจะสัมผัสกับริมฝีปากลีลมพ
 เอบอิมคุจก็ล้มกุดหลวมแรกแย้มของขวัญยิวหา เสียง ๆ หนึ่งก็ไคคั้งขึ้นที่หน้าประตู
 ทองซึ่งเขาเผลอเปิดทิ้งไว้ว่า "คุณเริงชัย"

1) กุ มุขยมาศ (นามแฝง), อาณาจักร (กรุงเทพฯ : กมลการพิมพ์, 2522), หน้า 617-618.

พระเอกและนางเอกเข้าใจผิดคิดว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีความรักกับผู้อื่น ความรักจึงต้องประสบ
ปัญหา อุปสรรคลักษณะนี้เกิดขึ้นในนวนิยายแนวรักขาแทบทุกเรื่อง ซึ่งบางครั้งก็ดูจะเป็น
เรื่องขาดเหตุผลและเกินจริงไปบ้าง เช่น เหตุการณ์ที่พระเอกเห็นนางเอกนั่งรถเคียงคู่
กับพระรอง นั่งคุยกับพระรอง หรือรับประทานอาหารร่วมกับพระรอง พระเอกก็จะแสดง
อาการโกรธ ราวกับว่านางเอกกับพระรองมีความสัมพันธ์กันในเชิงชู้สาว

ขั้นตอนที่สาม : การคลี่คลายอุปสรรคของความรัก การคลี่คลายอุปสรรค
ความรักในนวนิยายแนวรักวิทยานั้นมีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีล้วนเป็นวิธีง่าย ๆ ที่นิยมใช้
มากที่สุด คือ การกำจัดต้นเหตุแห่งปัญหา กล่าวคือ ให้นางวิษยาหนีอันเป็นไปได้แก่เสียชีวิต
ด้วยอุบัติเหตุลักษณะต่าง ๆ เช่น เพ็ญจันทร์ ใน ชั้นมณัล์ ของ กมลนารีย์ ขัชรชนรต
บรรพทุกทาย นัยนา ใน บัวดีน้ำเงิน ของ มจรุส ภูมรดชนตายขณะวิ่งข้ามถนน เจ้า
เคื่อนแรม ใน สุดขอบฟ้า ของ สุภา อธิธิพร ตกน้ำวนตาย พิศเพลิน ใน มัทศิกา
ของ บุษยมาส ตกบันไดคอหักตาย เป็นต้น การกำจัดนางวิษยาคด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น
ให้นางวิษยาฆ่าตัวตาย ได้แก่ เพียงเพ็ญ ในเรื่อง สลักจิต ของ บุษยมาส ให้นางวิษยา
เป็นบ้า เช่น ศรีสอางค์ ใน ฉัตรฤดี ของ สาเรศ ศิระมณัล์ หรือให้กฎหมายเข้าจัดการ
กับนางวิษยา เช่น สนองจิต ใน เสียนชีวิต ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา เป็นต้น

การคลี่คลายอุปสรรคความรักด้วยวิธีการอื่น ๆ นอกจากการกำจัดนางวิษยา
ได้แก่การให้นางวิษยาสำนึกตัวกลายเป็นคนดี เช่น คันทรส ใน เพชรในเรือนใจ ของ
มจรุส เกศฉิมิ ใน มานมลทิน ของ สุภา อธิธิพร หรือให้ความชั่วร้ายของนางวิษยา
เปิดเผยขึ้นและไม่มีผู้ใดยอมรับอีกต่อไป ได้แก่ โจนฟีโล ใน ในม่านเมฆ และเกศฉิมิ
ใน ในอ้อมอกสวรรค์ ของ บุษยมาส เป็นต้น

ข) นวนิยายรักที่เผชิญอุปสรรคจากญาติ นวนิยายลักษณะนี้จะกล่าว
ถึงความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวที่ไม่อาจลงเอยกันได้เพราะญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ
ทั้งสองฝ่ายไม่เห็นด้วยกับความรักของชายหญิงทั้งสอง และพยายามขัดขวางความรักของ
คนทั้งสองทุกวิถีทาง นวนิยายแนวนี้มีไม่มากนัก ที่เด่น ๆ ได้แก่ หน้าต่างหัวใจ ของ
วรรณสิริ ทิวาสวรรค์ ของ สุภัทร สวัสดิรักษ์ วัยบริสุทธิ์ ของ ก.ศยามานนท์
แพรวชมพู ของ ดวงดาว วิถีชีวิต ของ กมลนารีย์ รักสลักหทัย ของ บุษยมาส เป็นต้น

นวนิยายแนวกวีที่เผชิญอุปสรรคจากญาติสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ นวนิยายแนวกวีที่เผชิญอุปสรรคจากญาติซึ่งเป็นการขัดแย้งส่วนบุคคล และ นวนิยายแนวกวีที่เผชิญอุปสรรคจากญาติซึ่งเกิดจากความขัดแย้งด้านค่านิยม ฐานะ-เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ลักษณะแรก เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ส่งผลกระทบไปถึงความรัก ระหว่างหนุ่มสาว โดยไม่มีสาเหตุอื่น ๆ เช่น หน้าท่างหัวใจ ของ วรธนศิริ พระเอก และนางเอกรักกันแต่มารดาพระเอกไม่ชอบนางเอกเพราะเคยมีความแค้นเคืองกับ มารดาของนางเอกจึงพยายามหาทางขัดขวาง เรื่อง ธิดาสวรรค์ ของ สุภัทร สวัสดิรักษ์ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับ หน้าท่างหัวใจ กล่าวคือ พระเอกและนางเอกรักกัน แต่มารดาของนางเอกไม่ชอบพระเอกเพราะเคยมีความแค้นเคืองกับบิดาของพระเอก เรื่อง วัยบริสุทธ์ ของ ก.ศยามานนท์ มารดาของพระเอกและน้องสาวของนางเอกเป็นปฏิปักษ์กันจึงพยายามขัดขวางมิให้พระเอกและนางเอกได้แต่งงานกัน ส่วนเรื่อง รักสลักหทัย ของ มุขยมมาส มารดาของพระเอกไม่ชอบนางเอกเพราะต้องการให้พระเอกแต่งงานกับหญิงอีกคนหนึ่ง จะเห็นได้ว่าอุปสรรคความรักที่เกิดจากญาติในลักษณะนี้มีสาเหตุจากความชอบหรือไม่ชอบเป็นการส่วนตัว โดยไม่มีเหตุผลทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ด้วย

ลักษณะที่สอง เป็นความขัดแย้งระหว่างญาติที่ส่งผลกระทบไปถึงความรัก ระหว่างหนุ่มสาว เช่นเดียวกับลักษณะแรก แต่แตกต่างกันตรงที่สาเหตุที่ญาติฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการร่วมสกุลกับอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ใช่เหตุผลส่วนตัวเพียงอย่างเดียว แต่มีเหตุผลด้าน ค่านิยม ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย เช่นเรื่อง แพรวชมพู ของ ดวงดาว ย่าของนางเอกไม่ชอบพระเอกเพราะพระเอกเป็นคนจน และมาจากวงศ์สกุลที่ต่ำต้อย จึงพยายามขัดขวางความรักระหว่างพระเอกและนางเอกทุกวิถีทาง หรือเรื่อง วิถีชีวิต ของ กมลนารีย์ มารดาของพระเอกชิงชังและไม่ต้องการให้พระเอกแต่งงานกับนางเอก เพราะเข้าใจว่านางเอกไม่เป็นกุลสตรีตามค่านิยมไทย

การคลี่คลายปัญหาความรักที่ถกขัดขวางจากญาตินั้น มักใช้วิธีการปรับความเข้าใจกัน แต่ละฝ่ายยุติความแค้นเคืองที่มีต่อกัน อุปสรรคความรักจึงหมดสิ้นไป มีบางเรื่องเท่านั้นที่ใช้วิธีการคลี่คลายปัญหาที่แตกต่างออกไปจากนี้ได้แก่ แพรวชมพู ของดวงดาว อุปสรรคความรักหมดสิ้นไปเพราะย่าของนางเอกเสียชีวิต พระเอกกลายเป็นคนร่ำรวย

และทราบความจริงภายหลังว่ามีใครมีสกุลต่ำกว่าแต่ประการใด

ค) นวนิยายรักสามเส้า นวนิยายรักสามเส้าเป็นเรื่องราวความรักระหว่างชายหนึ่งหญิงสองหรือหญิงสองชายหนึ่ง โดยชายหญิงคู่หนึ่งรักกัน แต่อีกฝ่ายหนึ่งมีพันธะผูกพันอยู่แล้วกับชายอื่นหรือหญิงอื่นทำให้ความรักไม่สมหวัง นวนิยายแนวนี้มีตัวละครเอก 3 ตัว เช่นเดียวกับนวนิยายแนวรักริษยา แต่แตกต่างกันที่นวนิยายรักสามเส้าตัวละครทุกตัวเป็นคนดี มิได้มุ่งทำลายกันเพื่อแย่งชิงความรักเหมือนนวนิยายแนวรักริษยา นวนิยายรักสามเส้าที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 มีไม่มากนัก เรื่องที่เด่น ๆ ได้แก่ สายรุ้งสลาย บ่วงดวงใจ ของ กฤษณา อโศกสิน ศึกหัวใจ ของ สุภาวดี เทวกุล สุรียาที่รัก ของ มุขยมมาส เหนือพื้นพสุธา ของ ดวงดาว สุดสายป่าน ของ ชวงส์ ฉายะจินดา เป็นต้น

- สายรุ้งสลาย ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นเรื่องราวความรักระหว่างชายหนึ่งหญิงสองคน โดยชายหญิงคู่หนึ่งรักกัน แต่ฝ่ายชายเผลอตัวไปมีสัมพันธ์กับหญิงอีกคนหนึ่งด้วยความใคร่มากกว่าความรัก บ่วงดวงใจ ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นเรื่องความรักระหว่างพี่ชายและน้องเมียแต่ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ เพราะมีอีกหญิงหนึ่งซึ่งเป็นภรรยาของพี่ชายหรือเป็นพี่สาวของน้องเมียเป็นอุปสรรคความรัก ศึกหัวใจ ของ สุภาวดี เทวกุล เป็นเรื่องความรักระหว่างชายหญิงคู่หนึ่ง ฝ่ายหญิงมีคู่หมั้นแล้ว จึงไม่อาจแต่งงานกับฝ่ายชายได้ตามที่ใจปรารถนา สุรียาที่รัก ของ มุขยมมาส มีลักษณะโครงเรื่องคล้ายคลึงกับ ศึกหัวใจ กล่าวคือ ชายหญิงคู่หนึ่งรักกัน แต่ฝ่ายชายมีคู่หมั้นแล้ว ชายหญิงคู่นั้นจึงไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ เหนือพื้นพสุธา ของ ดวงดาว เป็นเรื่องชายหญิงคู่หนึ่งรักกันแต่มีอุปสรรคคือฝ่ายชายมีภรรยาอยู่แล้ว สุดสายป่าน ของ ชวงส์ ฉายะจินดา เป็นเรื่องความรักระหว่างหญิงสองชายหนึ่ง ฝ่ายชายได้หญิงคนหนึ่งเป็นภรรยาด้วยความเข้าใจผิดทั้ง ๆ ที่มีความรักกับหญิงอีกคนหนึ่ง

การคลี่คลายปัญหาความรักสามเส้าในนวนิยายที่กล่าวมาแล้วนั้นใช้วิธีการคลี่คลายปัญหา 2 ลักษณะ

ลักษณะแรกเป็นการคลี่คลายเรื่องแบบสุขสมหวังหญิงชายที่เป็นคู่รักกันได้แต่งงานกันสมปรารถนา เพราะชายหรือหญิงอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นอุปสรรคความรักได้หลีกทางไป ได้แก่เรื่อง ศึกหัวใจ ของ สุภาวดี เทวกุล สุรียาที่รัก ของ มุขยมมาส หรือ

อีกวิธีหนึ่งคือฝ่ายชายเห็นความคั่งงามของหญิงที่ตนเองมีพันธะผูกพันด้วยจึงสามารถตัดใจจากหญิงอีกคนหนึ่งได้ ได้แก่เรื่อง สุคสายป่าน ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา และเรื่อง เหนือพื้นพสุธา ของ กวางดาว

ลักษณะที่สอง เป็นการคลี่คลายเรื่องแบบเศร้า ได้แก่เรื่อง สายรุ้งสลาย และ บ่วงกวางใจ นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้มีวิธีคลี่คลายเรื่องที่ต่างกัน ในเรื่อง สายรุ้งสลาย ฝ่ายชายทอดทิ้งภรรยาของตนเพื่อแต่งงานกับคู่รักเก่าตามความปรารถนา ส่วน บ่วงกวางใจ นั้นพี่เขยและน้องเมียไม่อาจแต่งงานกันได้ เพราะน้องเมียถือพิธีมานะแต่งงานกับชายอื่นเสียก่อนที่ภรรยาของพี่เขยจะเสียชีวิต

2. นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากความไม่เข้าใจกัน นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากความไม่เข้าใจกันนั้น เป็นนวนิยายที่เสนอเรื่องราวความรักของชายหญิงคู่หนึ่งซึ่งไม่อาจลงเอยกันได้ด้วยดี เพราะความไม่รู้ซึ่งถึงจิตใจของกันและกัน เนื่องจากการแสดงออกของแต่ละฝ่ายล่อให้เห็นลักษณะที่ตรงข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง แต่ในที่สุดเรื่องก็จบลงด้วยความสุข ทั้งคู่หมกความเคลือบแคลงใจกัน นวนิยายรักเผชิญอุปสรรคจากความไม่เข้าใจกันนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ นวนิยายที่คู่รักหมางใจกัน เพราะความแค้น และนวนิยายที่คู่รักหมางใจกันเพราะทางถือพิธีมานะ

ก) นวนิยายที่คู่รักหมางใจกันเพราะความแค้น นวนิยายที่คู่รักหมางใจกันเพราะความแค้น เป็นเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างพระเอกและนางเอกอันเนื่องมาจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเคยสร้างความแค้นเคืองไว้ให้อีกฝ่ายหนึ่ง หรืออาจเป็นเพียงความเข้าใจผิดคิดว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสาเหตุทำให้ตนเองต้องได้รับความเดือดร้อนทุกข์ทรมานใจ ฝ่ายที่ได้รับความเดือดร้อนจึงกระทำการแก้แค้นด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ความอาฆาตแค้นนี้มีไคร้รุนแรงแต่ประการใด เป็นความขัดแย้งแบบกระจัดกระจิมไม่เคร่งเครียดทำนองพองแองแมงอน นวนิยายแนวนี้ที่ประพันธ์ขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ได้แก่ หนึ่งในทรวง ของ มุขยมมาส ทัณฑ์กามเทพ จำเลยรัก มานมั่งใจ ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา น้ำตากาว ของ นราวดี เงือนชีวิต ของ นาถฤดี น้ำผึ้งขม ระฆังวงเคือน ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นต้น

นวนิยายที่คู่รักหมางใจเพราะความแค้นนั้น ผู้ประพันธ์นิยมวางโครงเรื่องเป็น 3 ชั้นตอน ชั้นตอนแรกเป็นการแสดงให้เห็นสาเหตุแห่งความแค้นเคืองระหว่าง

นางเอกและพระเอก ชั้นตอนที่สอง เป็นการแสดงความแค้น ชั้นตอนที่สาม เป็นการคลี่คลายความแค้น ผู้วิจัยจะได้หยิบยกชั้นตอนที่ต่าง ๆ มานำเสนอต่อไปนี้

ชั้นตอนแรก : สาเหตุแห่งความแค้น ในส่วนแรกของเรื่องนั้น ผู้ประพันธ์จะกล่าวถึงสาเหตุที่พระเอกนางเอกต้องมีความแค้นเคืองต่อกัน ซึ่งสาเหตุแห่งความแค้นนี้มีทั้งความแค้นที่รุนแรงและไม่รุนแรง ความแค้นที่รุนแรงได้แก่ ความแค้นที่พระเอกมีต่อมารดาของนางเอกอันเนื่องมาจากพระเอกถูกมารดาของนางเอกหลอกลวง และพระเอกจึงมุ่งล้างแค้นที่นางเอกซึ่งเป็นบุตรสาว เช่นเรื่อง น้ำผึ้งขม ระฆังวงเดือน ของ กฤษณา อโศกสิน และ เงือนชีวิต ของ นาดฤดี เป็นต้น

ความแค้นที่รุนแรงที่พระเอกมีต่อนางเอก อันเนื่องมาจากความเข้าใจผิดคิดว่านางเอกเป็นผู้ทำให้น้องชายของพระเอกเสียชีวิต ได้แก่ เจ้าเล่ห์รัก ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา

ความแค้นรุนแรงซึ่งนางเอกมีต่อพระเอกเนื่องมาจากความเข้าใจผิดคิดว่าพระเอกทำให้บิดาของเธอต้องเสียชีวิตใน มานมิ่งใจ ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา หรือเข้าใจผิดคิดว่าบิดาพระเอกทำให้ครอบครัวของเธอประสบความแตกแยกใน น้ำตาควา ของ นราวดี

ส่วนความแค้นเคืองที่มาจากสาเหตุไม่รุนแรงนั้นได้แก่ นางเอกแค้นเคืองพระเอกที่เคยรังแกเมื่อสมัยเป็นเด็ก ใน หนึ่งในทรวง ของ มุขมาศ หรือความแค้นเคืองที่นางเอกมีต่อพระเอกเนื่องมาจากพระเอกไม่ให้ความสนใจเธอเหมือนผู้ชายคนอื่น ๆ ใน ทัณฑ์กามเทพ ของ ชูวงศ์ ฉายะจินดา เป็นต้น

ชั้นตอนที่สอง : การแสดงความแค้น การแสดงความแค้นนั้นสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้คือ หากพระเอกแค้นนางเอก หรือปฏิกิริยาที่พระเอกโต้ตอบความแค้นของนางเอกจะปรากฏออกมาในลักษณะของการกระทำรุนแรงในค่านิยม เช่น ก่อจู่โจมอย่างรุนแรง หรือข่มขืนนางเอก ลักษณะเช่นนี้คจะเป็นสูตรสำเร็จสำหรับการแสดงออกของความแค้น และปฏิกิริยาโต้ตอบความแค้นที่พระเอกมีต่อนางเอกในนวนิยายที่คุ้รักหม่างใจกันเพราะความแค้น ส่วนประเด็นที่สองนั้นหากนางเอกแค้นพระเอก การแสดงออกซึ่งความแค้นจะปรากฏออกมาในรูปของความพยายามเอาชนะ เช่น มานมิ่งใจ

ของ ชวงค์ ฉายะจินดา ซึ่งนางเอกมีความแค้นเคืองพระเอก จึงแก้แค้นด้วยการรื้อค้นหนังสือในห้องสมุดของพระเอกจนกระจายกระจาย หรือใน ทัณฑ์ความเทพ ของ ชวงค์ ฉายะจินดา เช่นเดียวกัน นางเอกแก้แค้นที่พระเอกไม่สนใจเธอด้วยการแสดงที่หาไม่สนใจพระเอกเพื่อตอบโต้ปฏิกิริยาเฉยเมยของพระเอก หรือใน หนึ่งในทรวง ของ มุขยมาส นางเอกแสดงออกซึ่งความแค้นเคืองพระเอกด้วยการพยายามกระทำในสิ่งที่พระเอกไม่พึงปรารถนาเพื่อเป็นการเอาชนะโดยมิได้คำนึงถึงเหตุผล

การแสดงออกซึ่งความแค้นในนวนิยายที่คู่รักหมางใจกันเพราะความแค้นจึงเป็นการกระทำไม่รุนแรงหากเมื่อเปรียบเทียบกับความขัดแย้งระหว่างนางเอกและนางริษยาในนวนิยายแนวรักริษยา

ขั้นตอนที่สาม : ความแค้นคลี่คลาย การคลี่คลายความขัดแย้งนั้นคือการแก้ไขปัญหาที่ผู้ประพันธ์ได้ผูกขึ้นตั้งแต่ต้นเรื่องในนวนิยายรักที่คู่รักหมางใจกันเพราะความแค้นนั้น ผู้ประพันธ์มีวิธีการแก้ปัญหาคือคลี่คลายกันในทุกเรื่อง กล่าวคือ ตัวละครผู้ยึดมั่นอยู่ในความแค้นจะพ่ายแพ้ตัวละครอีกฝ่ายหนึ่ง หากตัวละครผู้นั้นเป็นชายก็จะพ่ายแพ้ความอ่อนหวานน่ารักของนางเอก ความแค้นจะแปรเปลี่ยนกลายเป็นความรักเช่นในเรื่อง น้ำนิ่งขม ของ กฤษณา อโศกสิน พระเอกของเรื่องต้องพ่ายแพ้ต่อความน่ารักของนางเอกซึ่งเป็นลูกของหญิงที่เขามีความแค้นเคืองด้วย หรือ เงือนชีวิต ของ นาดฤดี ความไร้เดียงสา น่ารักของนางเอกสามารถเอาชนะใจพระเอกของเรื่องได้ หากตัวละครผู้ยึดมั่นความแค้นเป็นหญิงก็จะพ่ายแพ้ความงดงามของพระเอก เช่น พระเอกในเรื่อง มานบังใจ ของ ชวงค์ ฉายะจินดา สามารถใช้ความอดทนและจิตใจที่ถึงแก่มเอาชนะใจนางเอกของเรื่องได้ หรือพระเอกในเรื่อง น้ำตาดาว สามารถใช้ความงดงามสลายความแค้นเคืองของนางเอกที่มีต่อเขาได้

ข) นวนิยายที่คู่รักหมางใจกันเพราะต่างถือทิฐิมานะ นวนิยายที่คู่รักหมางใจเพราะต่างถือทิฐิมานะเป็นเรื่องราวความรักระหว่างหนุ่มสาวที่ไม่อาจลงเอยได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้เพราะต่างฝ่ายต่างซุกซ่อนความในใจเอาไว้ไม่กล้าเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงที่มีอยู่ออกมาเพราะเกรงจะเสียหน้าอีกฝ่ายหนึ่ง นวนิยายแนวนี้ที่ประพันธ์ขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ได้แก่ ละอองดาว รัศมีแฉ ของ พนมเทียน บาคาลใจ ของ กฤษณา อโศกสิน ทาสหัวใจ ของ มรุรส เป็นต้น

ละอองควา ของ พนมเทียน นั้น พระเอกถือถือไม่กล้าที่จะสารภาพรักกับนางเอก เพราะเคยปฏิเสธไม่แต่งงานกับนางเอกมาก่อนรู้จักกับนางเอก หากกลับคำพูดจะเป็นการเสียศักดิ์ศรีอย่างยิ่ง ส่วนนางเอกเคยถูกพระเอกคุกคามมาแล้วจึงใช้วิธีโศกอมพระเอกเช่นเดียวกัน ความรักจึงประสบปัญหา รัศมีแข ของ พนมเทียน เป็นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวที่เริ่มต้นจากความรักแบบญาติ และพัฒนาไปสู่ความรักแบบหนุ่มสาวและชายหญิงทั้งคู่ละอายใจเกินกว่าที่จะสารภาพรักกัน บาดาลใจ ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นเรื่องราวของชายคนหนึ่งซึ่งจมอยู่กับความรักครั้งแรกในอดีต และเกรงว่าจะเสียศักดิ์ศรีหากยอมพ่ายแพ้ความน่ารักของนางเอก ส่วน ทาสหัวใจ ของ มธุรส นั้น พระเอกนางเอกแต่งงานกัน แต่ต่างฝ่ายถือถือ คุญ คุหมิน เพื่อหวังเอาชนะกันทำให้ชีวิตรักไม่อาจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

การคลี่คลายของนวนิยายที่คู่รักหมองใจกัน เพราะต่างถือถือมานะเข้าหากันนั้น ผู้ประพันธ์มักใช้วิธีง่าย ๆ ได้แก่ให้ตัวละครตัวหนึ่งละทิฐยอมสารภาพความรักที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เรื่องจึงลงเอยอย่างราบรื่น

นวนิยายแนวรักจัดได้ว่าเป็นนวนิยายที่มีจำนวนมากที่สุด ในบรรดานวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 นักประพันธ์นวนิยายแนวรักส่วนใหญ่เป็นนักประพันธ์หญิง และนวนิยายแนวรักนี้สามารถจำแนกได้เป็นแนวย่อยได้อีกหลายแนว ได้แก่ นวนิยายแนวรักริษยา นวนิยายแนวรักที่เผชิญอุปสรรคจากญาติ นวนิยายรักสามเส้า นวนิยายรักที่คู่รักหมองใจกัน เพราะความแค้น นวนิยายรักที่คู่รักหมองใจ เพราะต่างถือถือทิฐิมานะ นวนิยายแนวรักริษยาจัดได้ว่าเป็นแนวที่นักประพันธ์นิยมเขียนมากที่สุด และไม่ว่าจะเป็นนวนิยายรักแนวใดก็ตามส่วนใหญ่นิยมจบลงด้วยความสุข มีเพียงไม่กี่เรื่องเท่านั้นที่จบลงด้วยความเศร้า กล่าวคือพระเอกและนางเอกไม่อาจครองคู่อยู่ร่วมกันได้

ข. นวนิยายแนวทอสูลิลโคณ นวนิยายแนวทอสูลิลโคณ หมายถึงนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทอสูรระหว่างตัวเอกของเรื่องกับเหล่าร้ายซึ่งทำลายความสงบสุขของชุมชน นวนิยายแนวนี้อาจจะเสนอภาพของตัวเอกซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายชายที่มีความเก่งกล้าสามารถมาก กระทำการเลี้ยงภัยอันตรายอย่างกล้าหาญโดยไม่คำนึงถึงความเป็นความตายเพื่อนำสันติสุขมาสู่ชุมชน นวนิยายแนวทอสูลิลโคณที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 และได้รับการรวมเล่มเท่าที่ผู้วิจัยสำรวจได้มีไม่มากนัก ทั้งหมด

ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานของนักประพันธ์ชาย ซึ่งบางคนคือนักประพันธ์รุ่นเก่าผู้มีชื่อเสียง
 คำนการประพันธ์นวนิยายมาตั้งแต่อดีต เช่น อรวรรณ (ผู้ประพันธ์ ไพร่กว้าง ภูตเหลือ
 กอนหน้า พ.ศ. 2500) อคุลย์ ราชวังอินทร์ หรือ เฉลิม สวามิภักดิ์ นักประพันธ์ซึ่ง
 เริ่มมีผลงานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2¹ (ผู้ประพันธ์ มังกรห้าเล็บ เลือดเข้าตา เมื่อก่อน
 พ.ศ. 2500) ส่วนนักประพันธ์ที่เป็นนักประพันธ์หน้าใหม่ที่เพิ่งเริ่มมีผลงานหลัง พ.ศ.
 2500 หรือก่อนหน้านี้นี้นานนักได้แก่ พนมเทียน ชาศรีย์ ชนาธิป เสก คุสิต เป็นต้น
 นิตยสารที่เป็นแหล่งพิมพ์นวนิยายแนวต่อสู้โลกโชนเหล่านี้ได้แก่ เคลิมลันจันทร์
ดวงศิลป์ แสนสุข และ เพลินจิตต์

นวนิยายแนวต่อสู้โลกโชนในช่วงนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ นวนิยาย
 ต่อสู้โลกโชนผจญภัยอิทธิพลท้องถิ่น และนวนิยายต่อสู้โลกโชนผจญภัยฆวนการก่อการร้าย

1. นวนิยายต่อสู้โลกโชนผจญภัยอิทธิพลท้องถิ่น นวนิยายต่อสู้โลกโชนผจญ
 ภัยอิทธิพลท้องถิ่น เป็นเรื่องราวของพระเอกซึ่งมีสาเหตุให้ต้องเข้าไปผจญภัยอยู่ท่ามกลาง
 กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งบุคคลที่เป็นกลไกของรัฐได้แก่ นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จนกระทั่งถึงกลุ่มอันธพาลท้องถิ่นซึ่งไม่มีตำแหน่งหน้าที่ใดนอกจากความ
 ร่ำรวยและมีมือปืนจำนวนมากเป็นสมุน

นวนิยายแนวต่อสู้โลกโชนผจญภัยอิทธิพลท้องถิ่นที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ.
 2501-2506 นี้มีลักษณะเนื้อหาที่ไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก ตั้งแต่การสร้างความขัดแย้ง
 ระหว่างพระเอกกับกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น ซึ่งมักเกิดขึ้นครั้งแรกในร้านขายสุรา และพระเอก
 ได้แสดงความสามารถจนเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวบ้าน มีชาวบ้านให้ความร่วมมือซึ่งส่วนใหญ่
 เป็นคนแก่และเด็ก ความขัดแย้งระหว่างพระเอกกับกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นเริ่มลุกลามใหญ่โต
 เพราะพระเอกมุ่งหวังจะปราบอิทธิพลท้องถิ่นเพื่อสร้างสันติสุขให้ชุมชน ส่วนกลุ่มอิทธิพล
 ท้องถิ่นก็พยายามที่จะรักษาอำนาจของตนเองเอาไว้ นวนิยายแนวนี้ได้แก่ กระทิงโชน
 ของ อรวรรณ มรสุมล้างล้าง ของ อคุลย์ ราชวังอินทร์ และ เจ้าพญักษ์ ของ เสก คุสิต

¹ยศ วัชรเสถียร, "ความเป็นมาของการประพันธ์และนักประพันธ์ไทย"
 (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2506), หน้า 323.

กระทิงโทน ของ อรวรรณ เป็นเรื่องของพระเอกซึ่งไม่อาจทนเห็นชาวบ้าน
 ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ถูกกลุ่มอิทธิพลเข้มแข็งกุมขมื่นได้ จึงยื่นมือเข้าช่วยขจัดความเดือดร้อน
 คึงกลาว มรสุมสังข์ ของ อคุลย์ ราชวังอินทร์ มีลักษณะเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับ
กระทิงโทน กล่าวคือ พระเอกเป็นผู้รักษาความเป็นธรรมและไม่อาจทอดทิ้งชาวบ้าน
 ให้ตกอยู่ในอำนาจของอิทธิพลท้องถิ่นซึ่งร่วมมือกับกลไกของรัฐเข้มแข็งประชาชน
จ้าวพิศม์ ของ เสก คุสิต เป็นเรื่องราวการล้างแค้นของพระเอกเพื่อกำจัดผู้ที่ทำผิด
 ของเขา และเป็นการนำความสงบสุขมาสู่ชุมชนด้วย เพราะผู้ที่ทำผิดของเขาคือ กลุ่ม
 อิทธิพลที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ท้องถิ่น

2. นวนิยายต่อสู้โลกโฉนผจญกับขบวนการก่อการร้าย นวนิยายแนวนี้ให้
 ความสำคัญกับพระเอกซึ่งมีความสามารถเช่นเดียวกับพระเอกในนวนิยายต่อสู้โลกโฉน
 ผจญกับอิทธิพลท้องถิ่น เพียงแต่คอสตูมของพระเอกในนวนิยายแนวนี้ได้แก่ขบวนการ
 ร้ายซึ่งมีจุดมุ่งหมายทำลายชาติ ไม่ใช่กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น อีกประการหนึ่งก็คือลักษณะ
 ของการต่อสู้ของนวนิยายแนวนี้มักจะไม่ใช้วิธีชกต่อยหรือยิงกันด้วยปืนธรรมดา แต่จะ
 เป็นการใช้อาวุธสงครามได้แก่ ระเบิด ปืนมาตุกา ปืนกล เป็นต้น และผู้ที่เป็นหัวหน้า
 ของขบวนการเหล่านี้จะเป็นบุคคลซึ่งทำตัวลึกลับ ปลอมตัวเป็นบุคคลที่อ่อนแอที่สุดในเรื่อง
 เพื่ออำพรางตัวให้แนบเนียนจากการตามกวาดล้างของผู้พิทักษ์กฎหมาย ตัวประกอบส่วน
 ใหญ่ของเรื่องมักเป็นตัวละครผู้หญิง เป็นฝ่ายของขบวนการก่อการร้าย และมีความ
 สัมพันธ์ทางเพศกับพระเอกอย่างลึกซึ้ง ต่อมาก็กลายเป็นพรรคพวกของพระเอก ร่วมมือ
 กันกำจัดขบวนการก่อการร้ายเหล่านั้น นวนิยายแนวนี้ไม่ใช่แนวใหม่ นักประพันธ์ใน
 อดีตได้แก่ อรวรรณ เคยเขียน ภูตเหลือง อคุลย์ ราชวังอินทร์ เขียน มังกรห้าเล็บ
กฤษณา เขียน ซิมเซ็ง ซึ่งแต่ละเรื่องก็มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันเพียงแต่เปลี่ยนชื่อขบวนการ
 ที่พระเอกเข้าไปกำจัดเป็นขบวนการภูตเหลือง ขบวนการมังกรห้าเล็บ และขบวนการ
ซิมเซ็ง ในแง่ของโครงเรื่อง ตัวละคร ตลอดจนบรรยากาศของเรื่องไม่แตกต่างกัน
 เท่าใดนัก นวนิยายแนวต่อสู้โลกโฉนผจญกับขบวนการก่อการร้ายที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง
 พ.ศ. 2501-2506 เท่าที่ผู้วิจัยสำรวจพบมีเพียง 2 เรื่อง คือ เพชรฆาตเหลือง ของ

ชาครีย์ ชนาธิป* และ ไอ้เขี้ยวเหลือง ของ นาย ศักดิ์ศรี

เพชรฆาตเหลือง ของ ชาครีย์ ชนาธิป เป็นเรื่องของพระเอกซึ่งปลอมแปลงตัวเข้าไปทำลายขบวนการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่มีเป้าหมายทำลายประชาธิปไตย และมีศูนย์กลางการปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทย พระเอกสามารถทำลายขบวนการนี้ได้ ทีละสาขาจนในที่สุดสามารถกำจัดบุคคลผู้เป็นหัวหน้าของขบวนการได้ ส่วน ไอ้เขี้ยวเหลือง ของ นาย ศักดิ์ศรี เป็นเรื่องราวของพระเอกซึ่งร่วมมือกับขบวนการคอมมิวนิสต์ชั่วคราว เพื่อต้องการกำจัดเองคอมมิวนิสต์ปราบปรามขบวนการไอ้เขี้ยวเหลือง ซึ่งมีความประสงค์จะยึดครองโลก และสุดท้ายผู้ฆาตกรรมขบวนการเหล่านี้ก็ถูกพระเอกกำจัด

นวนิยายแนวต่อสู้โลกใต้นที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 นั้น เสนอเรื่องราวที่เน้นความสามารถของบุคคลเพียงคนเดียว คือพระเอกของเรื่องในการต่อสู้กับกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นจนกระทั่งถึงขบวนการก่อการร้าย นวนิยายแนวต่อสู้โลกใต้นผจญกับขบวนการก่อการร้ายนั้นผู้ประพันธ์มีการสร้างเรื่องให้มีความซับซ้อน และมีการต่อสู้ที่รุนแรงตลอดจนจากคามารมณ์ที่ชัดเจน แตกต่างจากนวนิยายต่อสู้โลกใต้นผจญภัยกับอิทธิพลทั่วไปในท้องถิ่นซึ่งมีเนื้อหาไม่ซับซ้อน และเน้นการต่อสู้แบบนักเลงท้องถิ่นคือชกต่อยกันเป็นสำคัญ

ค. นวนิยายแนวชีวิตครอบครัว นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวเป็นนวนิยายที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ สามีภรรยา และบุตร นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 มีไม่มากนัก และเกือบทั้งหมดเป็นนวนิยายซึ่งประพันธ์โดยนักประพันธ์หญิงได้แก่ กฤษณา อโศกสิน, สุภาวดี เทวกุลตา, บุญเหลือ, แกมกาญจน์ ศุภวรรณ, ลีฟ้า นักประพันธ์ชายเพียงผู้เดียวที่ประพันธ์นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวคือ ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ และสามารถแบ่งนวนิยายแนวนี้ในช่วงดังกล่าวได้เป็น 2 ลักษณะคือ นวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา และนวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

* นวนิยายแนวต่อสู้โลกใต้นผจญกับขบวนการก่อการร้ายที่ ชาครีย์ ชนาธิป เขียนยังมีอีก 2 เรื่องได้แก่ ประตุนรก และ ชายชีวิต เนื่องจากผู้วิจัยสำรวจพบเพียงแค่นี้ แต่หาหนังสือไม่พบจึงยกเว้นไม่กล่าวถึง.

1. นวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา นวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในช่วงนี้ จะชี้ให้เห็นสาเหตุแห่งความร้าวฉานระหว่างสามีและภรรยา ครอบคลุมประสมความแตกแยก สามีภรรยาเกือบจะต้องหย่าร้างกัน นวนิยายที่กล่าวถึงปัญหาครอบครัวลักษณะนี้ได้แก่ วิหคที่หลงทาง ของ กฤษณา อโศกสิน ดวงใจนี้ใครครอง ของ สุภาว เทวกุลฯ สะใภ้แหม่ม ของ บุญเหลือ ทาสโลภี ของ ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ คอบ... ของ แกมกกาญจน์ สุภวรรณ

วิหคที่หลงทาง ของ กฤษณา อโศกสิน และ ดวงใจนี้ใครครอง ของ สุภาว เทวกุลฯ มีแนวเรื่องที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นเรื่องของภรรยาที่กำลังคิดนอกใจสามี อันเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างความเข้าใจ ใน วิหคที่หลงทาง ภรรยาผู้นอนเฝ้าเรียกร้องความสดชื่น แจ่มใสแบบวัยหนุ่มจากสามีผู้สูงวัย ซึ่งเขาไม่อาจมีให้ได้ ส่วนใน ดวงใจนี้ใครครอง ภรรยาผู้นอนเฝ้าช่วยตัวเองไม่ได้ เก็บกดความรู้สึกที่เหมือนถูกหอกแทงไว้ภายในใจ เมื่อสามีบากบั่นสร้างหลักฐานโดยสัมพันธ์ถึงความรู้สึกของภรรยา สะใภ้แหม่ม ของ บุญเหลือ เป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งซึ่งกล่าวถึงครอบครัวที่กำลังประสมความแตกแยก สามีและภรรยาเกิดช่องว่างระหว่างความเข้าใจกัน เช่นเดียวกับ วิหคที่หลงทาง และ ดวงใจนี้ใครครอง แต่ใน สะใภ้แหม่ม นั้นฝ่ายสามีเป็นฝ่ายที่คิดนอกใจภรรยาเพราะเมื่อหน้ายภรรยาชาวต่างชาติซึ่งไม่เข้าใจขนบประเพณีและวัฒนธรรมไทย ทาสโลภี ของ ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาที่ถูกบุคคลที่สามแทรกแซง ครอบครัวยิ่งก้าวไปสู่ความล้มเหลว ส่วนเรื่อง คอบ... ของ แกมกกาญจน์ สุภวรรณ นั้นเสนอเรื่องราวของสามีภรรยาที่ร้าวฉานกัน เพราะต่างฝ่ายยึดถืออารมณ์ส่วนตัวเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสามีและภรรยาในนวนิยายเหล่านี้จะหนักหน่วงสักเพียงใด ผู้ประพันธ์ทุกคนก็ยังนิยมที่จะคลี่คลายเรื่องโดยให้สามีและภรรยาหันหน้าเข้ามาปรับความเข้าใจกันและคืนดีกันที่สุดในที่สุด

2. นวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร
นวนิยายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร จะเสนอปัญหาของวัยรุ่นอันเป็นผลกระทบจากการกระทำของบิดามารดา นวนิยายแนวนี้ได้แก่ ศักรูหัวใจ ของ กฤษณา อโศกสิน และ ทำหนิในดวงจันทร์ ของ สีฟ้า

ศักรหัวใจ ของ กฤษณา อโศกสิน เสนอเรื่องราวของวัยรุ่นผู้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางในอาชีพการงานเมื่อมีค่าซึ่งเป็นพ่อหม้ายแต่งงานใหม่และใช้เวลาที่เคยพูดคุยสนทนากันตามประสาพ่อลูกให้กับภรรยาใหม่ ส่วน คำหนีในดวงจันทร์ ของ สี่ฟ้า กล่าวถึงวัยรุ่นที่ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางในอาชีพการงานเนื่องจากมีคิมาการค้าซึ่งอยู่ในวงสังคมชั้นสูงใช้เวลาไปกับการสมาคมและงานสังคมสงเคราะห์ โดยมีไฉ่หวังโย ความรู้สึกของลูก ทางออกของวัยรุ่นใน ศักรหัวใจ และ คำหนีในดวงจันทร์ คือ กระทำในสิ่งที่คิมาการค้าเจ็บปวดและไม่พึงประสงค์ โดยวัยรุ่นใน ศักรหัวใจ หนีออกจากบ้าน ส่วนวัยรุ่นใน คำหนีในดวงจันทร์ ประชดประชันมารคาคด้วยการแต่งงานกับชายที่มารคาคิงซัง

นวนิยายแนวครอบครัวที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว 2 ลักษณะ ได้แก่ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตร โดยปัญหาแรกผู้ประพันธ์พยายามจะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของการหย่าร้างระหว่างสามีและภรรยา ส่วนปัญหาที่สองผู้ประพันธ์พยายามหยิบยกความอ้างว้างเหงาของวัยรุ่น ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งปัญหาทั้งสองต่างก็นำครอบครัวไปสู่ความแตกแยก ทางแก้ปัญหาก็คือทุกฝ่ายจะต้องประนีประนอมและปรับความเข้าใจกัน และทุกเรื่องก็สามารถลงเอยกันได้ด้วยดี

ง. นวนิยายแนวสะท้อนสังคม นวนิยายแนวสะท้อนสังคมเป็นนวนิยายที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสังคม อาจเป็นการแสดงภาพความเป็นไป หรือมุ่งแสดงแต่เพียงคำานโคค่านหนึ่งของสังคมนั้นก็ได้¹ นักประพันธ์ผู้ประพันธ์นวนิยายสะท้อนสังคมระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 ได้แก่ รงค์ วงษ์สวรรค์ ศรีฟ้า ลดาวัลย์ ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ เสนีย์ เสาวพงศ์ และ รพีพร นวนิยายแนวสะท้อนสังคมในช่วงนี้ปรากฏเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ นวนิยายสะท้อนสังคมเมือง นวนิยายสะท้อนสังคมชนบท นวนิยายสะท้อนสังคมต่างแดน

¹สุพรรณิ วราทร, ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย (กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519), หน้า

1. นวนิยายสะท้อนสังคมเมือง นวนิยายสะท้อนสังคมเมืองได้แก่ นวนิยายที่เสนอเรื่องราวความเป็นไปของสังคมเมืองในแง่ต่าง ๆ นวนิยายสะท้อนสังคมเมืองที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงนี้มีเพียง 2 เรื่อง คือ สนิมสร้อย และ สนิมกรุงเทพฯ ของ รงค์ วงษ์สวรรค์

สนิมกรุงเทพฯ ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ ให้ภาพของความเป็นไปที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองหลวง ซึ่งผู้คนต่างใช้ชีวิตเสเพลอย่างเสรี ท่ามกลางแสงสีอาภรณ์ใหม่ที่หลังไหลเข้ามาจากประเทศตะวันตกโดยไม่สนใจต่อชนบประเพณีไทยที่เคยมีมา สนิมสร้อย ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ เป็นเรื่องราวชีวิตของโสเภณีในช่องแห่งหนึ่งในเมืองหลวง อันเป็นเมืองที่วัฒนธรรมทางวัตถุเจริญก้าวหน้า แต่ชีวิตของคนจำนวนหนึ่งกลับมิได้มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย แต่ทว่ามีชีวิตอย่างซ้าซากในซอกมุมคับแคบ ขายกามารมณ์และศกดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อแลกกับเงินในการดำรงชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ อย่างไม่มีอนาคต

สนิมกรุงเทพฯ จึงเป็นนวนิยายที่สะท้อนชีวิตแบบใหม่ในเมืองหลวง ในขณะที่ สนิมสร้อย สะท้อนความเหลวแหลกแบบเก่าที่ยังคงอยู่ เพราะสามารถตอบสนองชีวิตแบบใหม่ของผู้คนในเมืองหลวงได้

2. นวนิยายสะท้อนสังคมชนบท นวนิยายสะท้อนสังคมชนบทจะกล่าวถึงความ เป็นไปของสังคมชนบทในแง่ใดแง่หนึ่งเพื่อเสนอภาพ หรือมุ่งชี้ให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทแห่งนั้น นวนิยายที่สะท้อนสังคมชนบทที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 มีเพียง 2 เรื่องได้แก่ บ้านเกิด ของ ศรีฟ้า ลดาวัลย์ และ สายน้ำที่ไหลกลับมา ของ ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ โดยนวนิยายทั้ง 2 เรื่องนี้ไม่ใช่นวนิยายที่เสนอภาพความเป็นไปในชนบท แต่มุ่งเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชนบทบางประการ

บ้านเกิด ของ ศรีฟ้า ลดาวัลย์ เป็นเรื่องราวของปัญญาชนผู้เสียสละความสุขส่วนตัวออกไปใช้ชีวิตอยู่ในชนบทเพื่อพัฒนา ชักปัญหาความล้าหลังยากไร้ในชนบท โดยผู้ประพันธ์มุ่งชี้ให้เห็นว่าความล้าหลังในชนบทนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากชาวชนบทขาดผู้นำทางปัญญา วิธีการแก้ปัญหามีทางเดียวคือ ระดมผู้มีปัญญาเข้าแก้ไขปัญหาคงกล่าว สายน้ำที่ไหลกลับมา ของ ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ เป็นนวนิยายที่สะท้อนปัญหาความล้าหลังในสังคมชนบทอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมิได้เกิดขึ้นจากการที่ชนบทแห่งนั้นขาดผู้นำทางปัญญา แต่

เกิดจากกลุ่มอิทธิพลซึ่งกุมเศรษฐกิจในชนบทเล็ก ๆ แห่งนั้นร่วมมือกับกลไกรัฐ ทำการ
ขูดรีดชาวบ้านในชุมชนแห่งนั้นจนยากที่ชนบทแห่งนั้นจะผ่านพ้นความล้าหลังได้

3. นวนิยายสะท้อนสังคมต่างแดน นวนิยายสะท้อนสังคมต่างแดน
ได้แก่ นวนิยายที่เสนอเรื่องราวความเป็นไปทางสังคมที่เกิดขึ้นในต่างแดน นวนิยาย
สะท้อนสังคมต่างแดนในช่วงนี้มีเพียง 2 เรื่องได้แก่ บ๊วยบานในอะมาซอน และ ไฟเย็น
ของ เสนีย์ เสาวพงศ์

บ๊วยบานในอะมาซอน เป็นนวนิยายที่เสนอเรื่องราวชีวิตอันลึกลับในป่าดงดิบ
แถบลุ่มแม่น้ำอะมาซอน และถูกเปิดเผยโดยบันทึกของนักสำรวจป่าคนหนึ่ง ส่วน ไฟเย็น
นั้นสะท้อนปัญหาความไร้เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศโลกที่สามประเทศหนึ่งใน
กลุ่มละตินอเมริกา ซึ่งบ้านเมืองเต็มไปด้วยความปั่นป่วนวุ่นวายด้วยการที่ผู้กุมอำนาจรัฐ
พยายามปราบปรามบุคคลที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับตน ชาวสื่อของการปฏิวัติรัฐประหาร
แพร่สะพัดจากปากผู้คนไม่เว้นแต่ละวัน บ้านเมืองปราศจากความสงบสุข ชีวิตของประชาชน
ไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแต่ประการใด

จ. นวนิยายแนวสยองขวัญ นวนิยายแนวสยองขวัญ เป็นนวนิยายที่เสนอ
เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างภูตผีกับมนุษย์ โดยผู้ประพันธ์จะเน้นความน่าสะพึงกลัว
ของภูตผีนั้น ได้แก่การสร้างรูปกายให้มีความน่าเกลียดน่ากลัวที่สุดเท่าที่จะทำได้ อาจ
เป็นรูปโครงกระดูกหรือรูปคนแก่เนื้อหนังหย่อนยาน ดวงตาเหลือกถลน สร้างอุปนิสัย
ตัวละครที่เป็นผีให้มีความเหี้ยมโหดทารุณ นิยมการฆ่ามนุษย์เพื่อคัมภีร์โลหิต ทำให้ตัวละคร
ที่เป็นมนุษย์ในเรื่องหวาดกลัว นวนิยายแนวนี้ผู้ประพันธ์มีจุดมุ่งหมายที่จะเร้าอารมณ์
ผู้อ่านให้ตื่นเต้น หวาดหวั่น มากที่สุด

นวนิยายแนวสยองขวัญที่ประพันธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 เท่าที่ผู้วิจัย
สำรวจพบในลักษณะของนวนิยายรวมเล่มมีเพียง 2 เรื่องได้แก่ ภูตพิศवास ของ รพีพร
และ โรงแรมผี ของ อ.อรรถจินดา

ภูตพิศवास ของ รพีพร เป็นเรื่องความรักระหว่างชายหนุ่มกับผีสาว โดย
ชายหนุ่มผู้นั้นพยายามที่จะช่วยเหลือผีสาวให้พ้นจากการควบคุมของหัวหน้าผี และช่วย
ชุบชีวิตผีสาวให้กลายเป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง ทั้งคู่ได้แต่งงานกันที่สุดในที่สุด ตอนหลัง ๆ

เนื้อเรื่องเริ่มเลอะเลือนกลายเป็นเรื่องริษยาระหว่างแม่ตัว ลูกสะใภ้ และการทำ
เสน่ห์ยาแฝด ส่วนเรื่อง โรงแรมผี ของ อ.อรรถจินดา เป็นเรื่องความอาฆาตแค้น
ของผีที่มีต่อมนุษย์ และผีพยายามทุกวิถีทางที่จะก่อกวนความสงบสุขของมนุษย์ด้วยวิธี
ต่าง ๆ

นอกจาก ภูตพิศวาส ของ รพีพร และ โรงแรมผี ของ อ.อรรถจินดา ยังมี
นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งซึ่งมีแนวเรื่องที่คล้ายคลึงกับนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ ได้แก่
สางเขี้ยว ของ นิธิ หิงไพร ซึ่งเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผีและมนุษย์ แต่ผี
ใน สางเขี้ยว มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นผีที่เกิดมาจากชบวนการทางวิทยาศาสตร์
คือ ผีสางเขี้ยว ลักษณะที่สอง เป็นผีทางไสยศาสตร์ ได้แก่ ผีตายทั้งกลม ผีตายโหง
ผีดิบ นวนิยายเรื่อง สางเขี้ยว นี้จึงจัดได้ว่าเป็นนวนิยายแนวสยองขวัญถึงวิทยาศาสตร์
ซึ่งผู้วิจัยสำรวจพบเพียงเรื่องเดียว

นอกจากนวนิยายแนวรัก นวนิยายแนวต่อสู้โลกโชน นวนิยายแนวชีวิตครอบครัว
นวนิยายแนวสะท้อนสังคม และนวนิยายแนวสยองขวัญดังกล่าวมาแล้ว ยังมีจินตนิยาย
ซึ่งจากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่ามีการนำมารวมเล่มเพียง 1 เรื่องคือ วังนางฟ้า
ของ อ.ไชยวรศิลป์ เนื่องจากนวนิยายแนวนี้มีไซแนวโน้มที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงไม่ขอกล่าวถึง

การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อตุลาคม พ.ศ. 2501 ก่อ
ให้เกิดผลกระทบต่อวงการวรรณกรรมไทยโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในด้านเรื่องสั้น ร้อยกรอง
และการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรม นวนิยายก็ได้รับผลกระทบจากรัฐประหารดังกล่าว
ด้วย กล่าวคือ นักประพันธ์ที่เคยมีผลงานในแนวสะท้อนสังคมต้องยุติการเขียนหรือ
เปลี่ยนแปลงแนวการเขียนเป็นแนวอื่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการนวนิยายใน
ขณะนั้นเป็นการขยายตัวด้านปริมาณ เมื่อพิจารณาแนวเรื่องของนวนิยายระหว่าง
พ.ศ. 2501-2506 ที่ได้รับการตีพิมพ์รวมเล่มพบว่าส่วนใหญ่เป็นนวนิยายที่มีเนื้อหา
เกี่ยวกับเรื่องความรักและเรื่องการต่อสู้โลกโชน ส่วนนวนิยายแนวอื่น ๆ ได้แก่
นวนิยายแนวชีวิต ครอบครัว นวนิยายแนวสะท้อนสังคม และนวนิยายแนวสยองขวัญ
พบไม่มากนัก นวนิยายเหล่านี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์แนวคติในบทต่อไป